

УДК 657.6:339.17

Юр'єв О.В.

Київський національний торговельно-економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто особливості аудиту ефективності торговельних підприємств, а також фактори, що впливають на його проведення.

Ключові слова: аудит ефективності, результативність, економічність, аудиторські докази, торговельні підприємства.

Yurev O.

FEATURES PERFORMANCE AUDIT OF TRADING COMPANIES

The article describes the features of performance audit of trading companies, as well as factors influencing its outcome.

Key words: audit efficiency, effectiveness, profitability, audit evidence, the trading companies.

Юрьев А.В.

ОСОБЕННОСТИ АУДИТА ЭФФЕКТИВНОСТИ ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье рассмотрены особенности аудита эффективности торговых предприятий, а также факторы, влияющие на его проведение.

Ключевые слова: аудит эффективности, результативность, экономичность, аудиторские доказательства, торговые предприятия.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Розширене відтворення капіталу, відновлення економічного і соціального потенціалу у сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки великою мірою залежить від ефективної діяльності торговельних підприємств. Орієнтуючись на стратегію економічного розвитку країни, важливо проводити глобальні аналітичні дослідження операційної діяльності торговельних підприємств з метою розробки оновлених методик аудиту, націлених на підвищення їх ефективності.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблемам аудиту ефективності торговельних підприємств присвячені наукові праці М.Т.Білухи, Є.В.Мниха, О.Ю.Редько, В.И.Ткача,

Ф.Ф.Бутинця, Г.М.Давидова, М.О.Никонович, В.Я.Савченко, Б.Ф.Усача.

Цілі статті. Метою дослідження є висвітлення особливостей аудиту ефективності торговельних підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Згідно зі стандартами аудиту, прийнятими International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI), аудит ефективності включає в себе [1]:

- аудит економічності (англ. economy) адміністративної діяльності по забезпеченню програми відповідно до правильних адміністративних принципів і практик;

- аудит ефективності (англ. efficiency) використання людських, фінансових та інших ресурсів, включаючи перевірку інформаційних систем, систем показників вимірювання діяльності та моніторингу, а також процедур для усунення виявлених невідповідностей та недоліків;

- аудит результативності (англ. effectiveness) діяльності в частині досягнення перевіряється програмою заданих цілей, а також аудит впливу, тобто порівняння фактичного впливу тієї чи іншої програми з запланованим.

Стандарти Лімської декларації керівних принципів контролю INTOSAI рекомендують аудит ефективності використовувати паралельно з традиційним контролем цільового використання коштів, оцінюючи кінцеві результати здійснюваних витрат. Аудит ефективності покликаний поліпшити якісні характеристики процесу функціонування всіх секторів економіки і, як форма фінансового контролю, спрямований на створення механізмів оцінки результативності управління фінансовими потоками в економіці. Таким чином, основними функціями аудиту ефективності є:

- контрольна (перевірка діяльності підконтрольних об'єктів);

- аналітична (пошук і визначення причинно-наслідкових зв'язків роботи організації та її результатів);

- синтетична (формування, визначення рекомендацій для поліпшення ефективності діяльності об'єкта контролю).

Основною метою аудиту ефективності на торговельних підприємствах є якісне поліпшення самого процесу управління ресурсами за рахунок надання повної, достовірної та об'єктивної інформації про ефективність операційної діяльності.

До переваг аудиту ефективності операційної діяльності торговельних підприємств можна віднести:

- розширення меж фінансового контролю за межі формальних оцінок розподілу ресурсів до поліпшення економічних об'єктів що їх освоюють;

- комплексний аналіз причин неефективного використання коштів у розрізі їх одержувачів;
- створення умов для боротьби з недобросовісними управлінськими працівниками чи бухгалтерами шляхом надання інформації про використання коштів;
- забезпечення органів управління торгового підприємства інформацією та рекомендаціями щодо підвищення ефективності використання ресурсів;
- вплив на розробку стратегічних рішень в області фінансової політики торговельного підприємства.

Важливо не тільки формулювати очікувані результати і розробляти програми розвитку підприємства, спрямовані на їх досягнення, а й регулярно відслідковувати, в якій мірі вони фактично досягаються. Крім оцінки цілей проведеної політики і її практичних результатів, аудит ефективності також повинен включати і аналіз інформації, що лежить в основі прийняття тих чи інших рішень. Таким чином, мета аудиту ефективності операційної діяльності на торговельному підприємстві полягає не в обґрунтуванні правильності витрачання коштів, а в оцінці результативності проведених витрат на основі звітних даних після здійснення фінансування. Аудит ефективності операційної діяльності на торговельному підприємстві дозволяє:

- виявити і усунути недоліки програми (бізнес-плану) розвитку підприємства торгівлі (якщо керівники програми своєчасно помітять низький рівень використання програмних ресурсів, це дозволить розподілити фінансові ресурси, виділені для реалізації програми, найбільш продуктивно: переглянути завищені вимоги до участі в програмі, переконатися в тому, що потенційні одержувачі знають про можливості отримання послуг і т.д.).

- мотивувати персонал (дані про роботу та потреби персоналу, які дає аудит ефективності, дозволяють поставити перед персоналом реалістичні цілі і розподілити відповідальність за отримані результати).

- визначити найбільш ефективні варіанти використання ресурсів (ключові показники ефективності (key performance indicators) можна отримати, зіставивши витрачені ресурси (грошові кошти, кадри, обладнання тощо) з отриманими продуктами або результатами (кількість наданих послуг клієнтам, довжина відремонтованих доріг). При цьому можна виявити, що якісь напрямки роботи коштують дуже дорого, але дають мало позитивних результатів, у той час як по іншому напрямку витрачається набагато менше коштів, але воно користується великим попитом у адресатів програми.

- зміцнити довіру до програми (за результатами аудиту ефективності операційної діяльності торговельного підприємства зацікавлені особи можуть судити про те, наскільки успішно програма досягає заявлених цілей і як витрачаються виділені ресурси. Успіхи у досягненні поставлених цілей дозволяють заручитися підтримкою при реалізації планів на майбутнє).

Отже, аудит ефективності операційної діяльності торговельного підприємства являє собою тип фінансового контролю економічних і соціальних результатів. Результати визначаються шляхом проведення перевірок виконання плану діяльності на об'єктах контрольного заходу, метою аудиту ефективності є визначення економічності (економія коштів виходячи з досягнутих результатів) продуктивності (співвідношення витрат і результатів тобто скільки було витрачено на одиницю результату) та результативності (кінцевий економічний ефект).

Операції що стосуються доходів та витрат операційної діяльності підприємства є одними з основних при аудиті і вони характеризуються наступними інтегральними показниками:

- валовий дохід від реалізації продукції та послуг;
- витрати на собівартість проданого товару чи наданої послуги для підприємства;
- формування прибутку.

Прибуток є основною категорією товарного виробництва. Це, насамперед виробнича категорія, яка характеризує відносини, які складаються в процесі виробництва продукції [2, с. 109].

Підприємство отримує прибуток після втілення у виробленому продукті вартості яка буде реалізована споживачам і набере грошової форми. Об'єктивною основою існування прибутку є необхідність первинного розподілу додаткового продукту. На формування його впливають об'єктивні чинники, що відбуваються в економіці, у секторі виробництва й розподілу валового продукту держави.

Аудит ефективності операційної діяльності торговельного підприємства є однією з основних форм фінансового контролю, яка має в своєму складі експертну оцінку операційної діяльності суб'єкта торгівлі відповідно з даними бухгалтерського обліку, фінансової звітності підприємства, а також надання відповідних послуг аудиторів і пов'язаних з ними консультацій по питаннях бухгалтерського обліку, оподаткування, аналізу торговельної діяльності, та інших видів економічного та правового забезпечення підприємницької діяльності торговельних суб'єктів господарювання.

Певний досвід проведення аудиту ефективності операційної діяльності торговельних підприємств в Україні вже присутній.

Насамперед, це має відношення до торговельних підприємств, що були приватизовані, а також корпоратизації, експертної оцінки майна суб'єктів торговельної діяльності, перевірок фінансового стану суб'єктів торгівлі, які плавно переходять на емісію цінних паперів або залучають банківські кредити тощо. Подальше вдосконалення системи аудиту ефективності операційної діяльності торговельних підприємств в першу чергу пов'язане з реформуванням суспільно-політичної сфери держави, яке сприятиме насамперед підвищенню ролі аудиту ефективності операційної діяльності і подальшого впровадження його на торговельних підприємствах [3, с. 56].

Слід зазначити, аудит ефективності операційної діяльності торговельного підприємства – це надання практичної допомоги адміністрації й економічним службам підприємства, що стосується ведення справ і управління його фінансовими ресурсами [3, с. 57].

Виконання аудиту ефективності операційної діяльності торговельних підприємств є процесом збирання, документування та аналізу даних [4, с. 49].

Аудиторськими доказами при аудиті ефективності операційної діяльності торговельних підприємств слід вважати інформацію, що генерується із відповідних даних і використовується для наступного тестування з критеріями оцінки, результатом чого є підтвердження чи спростування аудиторських гіпотез та підтримка аудиторських спостережень.

Після того, як відповідні докази при аудиті ефективності операційної діяльності зібрані, їх необхідно в повній мірі проаналізувати для отримання аудиторських відомостей, які є підставою для аудиторських висновків.

Висновки – є певною сукупністю наступних елементів: критерії оцінки адміністративної діяльності, стан та умови, спостереження, причини, впливи та наслідки (тобто вплив розбіжностей).

Логічним завершенням аудиту ефективності операційної діяльності торговельного підприємства є аудиторські рекомендації. Рекомендації додаються у звіт за принципом пріоритетності: фундаментальні, значущі, а також такі, що заслуговують на увагу. Їх втілення в життя цілком покладається на відповідне досліджуване торговельне підприємство. Кінцевим елементом є насамперед визначення обсягу впливу аудиту ефективності операційної діяльності на функціонування торговельного підприємства.

Висновки. Результати дослідження дають змогу зробити висновок, що суть аудиту ефективності операційної діяльності торговельних підприємств полягає в системному дослідженні на основі аналізу

співвідношень між внесками, продуктами та результатами на шляху досягнення цілей, а також аналізу впливу цієї діяльності на вирішення цілей організації. Також аудит є тривалим процесом без чітких обмежень в часі. Виходячи з вищевикладеного можна стверджувати, що підвищенню ефективності діяльності торговельних підприємств та будь-яких інших підприємств, повинно сприяти інтегрування аудиту з управлінським обліком та функціонально-вартісним аналізом, що разом мають утворити систему, покликану в першу чергу знайти та мобілізувати відповідні резерви економії ресурсів, використання фінансових та грошових ресурсів за цільовим призначенням, зменшення собівартості та відповідно підвищення конкурентоспроможності продукції.

Розвиток аудиту ефективності операційної діяльності торговельних підприємств є закономірним явищем на теренах України. Запровадження на практиці даного виду аудиту дасть можливість ефективніше та більш достовірно проводити збір інформації щодо операційної діяльності організації. Проведення даних аудиторських досліджень є необхідним в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

1. Лімська декларація керівних принципів контролю, прийнята IX Конгресом Міжнародної організації віщих контролюючих органів (INTOSAI). Міністерство фінансів України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>.
2. Ткач В. И., Ткач М. В. Международная система учета и отчетности / В.И.Ткач, М.В.Ткач. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 338с.
3. Редько О. Ю. Якість аудиторських послуг: філософія та міфологія // О.Ю.Редько / Бухгалтерський облік та аудит. – 2009. – № 1. – С. 46–57.
4. Редько О. Аудиторські послуги в Україні: перші кроки до ринку // О. Ю.Редько / Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – №11. – С. 49–55.
5. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 р. – Частина 1. – К.: ТОВ «ІАМЦ АУ «СТАТУС», 2010. – 1028с.
6. Закон України «Про аудиторську діяльність» № 140 від 14.09.2006 р.
7. Організація і методика аудиту: Навч. посібн. / М.О.Никонович, К.О.Редько, О.А.Юр'єва, 2006. – 472 с.